

Finn Schwarz & Jens Jakob Hjorth-Hartmann

Forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet – forskelsbehandlingsloven

Under medvirken af:

Christian Traberg Bennetzen
Pernille Meulengracht Carlsson
Jonas Enkegaard
Marianne Lage
Kristine Friis Nolsø
Maria Schmiegelow
Michelle Seidelin

Finn Schwarz & Jens Jakob Hartmann

Forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet – forskelsbehandlingsloven

2. udgave/1. oplag

© Karnov Group Denmark A/S, København 2019

ISBN 978-87-619-4089-6

Omslag: Birger Gregers mDD, Frederiksberg

Sats og tryk: AKAPRINT a/s, Aarhus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Alle rettigheder forbeholdes.

Indholdsfortegnelse

Forord og indledning 5

Kapitel 1. Beskrivelse af regelsystemerne 15

1. Indledning og oversigt 15
2. Internationale og sekundære nationale retskilder om forskelsbehandling 15
  - 2.1. Grundloven 15
  - 2.2. Internationale konventioner 17
  - 2.3. ILO 21
  - 2.4. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention 23
  - 2.5. Internationale konventioners virkning mellem private parter på arbejdsmarkedet 30
3. EU-retlige retskilder 31
  - 3.1. Grundlæggende EU-retlig regulering 31
  - 3.2. Øvrige EU-direktiver om forbud mod forskelsbehandling vedrørende specifikke kriterier 34
  - 3.3. Forskelsbehandlingsdirektiverne 36
    - 3.3.1. Indledning og oversigt 36
    - 3.3.2. Fællesregulerede områder 37
    - 3.3.3. Direktivet om etnisk ligebehandling 39
    - 3.3.4. Beskæftigelsesdirektivet 40
    - 3.3.5. Forskelsbehandlingsdirektivernes direkte anvendelighed mellem parterne på arbejdsmarkedet 42
4. Forskelsbehandlingsloven – og kort om etnisk ligebehandlingslov samt racediskriminationsloven 45
  - 4.1. Den første forskelsbehandlingslov 45
  - 4.2. Ændringer af forskelsbehandlingsloven – implementering af EU-direktiver 47
  - 4.3. Kort om etnisk ligebehandlingslov 50
  - 4.4. Kort om racediskriminationsloven 57
  - 4.5. Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap 59
  - 4.6. Forholdet mellem forskelsbehandlingsloven, etnisk ligebehandlingslov, handicaploven og racediskriminationsloven samt relevans for arbejdsgivere 60

Kapitel 2. Forskelsbehandling 62

1. Oversigt over kapitlet 62
2. Oversigt over lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. 63
  - 2.1. Skematisk oversigt 63

Indholdsfortegnelse

- 2.2. Overordnet gennemgang af loven 64
  - 2.2.1. Definitioner 64
  - 2.2.2. Arbejdsgiverens (m.v.) forbud mod forskelsbehandling 66
  - 2.2.3. Ugyldighed og ufravigelighed/præceptivitet 67
  - 2.2.4. Særlige bestemmelser vedrørende alder og/eller handicap 68
  - 2.2.5. Generelle undtagelser 69
  - 2.2.6. Overtrædelse af loven 70
- 3. Hvem er forskelsbehandlingslovens pligtsubjekt? 71
  - 3.1. Indledning 71
  - 3.2. Forskelsbehandlingslovens pligtsubjekt 72
    - 3.2.1. Arbejdsgiver m.v. 72
    - 3.2.2. Den krænkende kollega 75
    - 3.2.3. Vejlednings- og uddannelsesvirksomhed 76
- 4. Hvem er beskyttet af forskelsbehandlingsloven (lovens rettighedssubjekt)? 85
  - 4.1. Indledning og sammenfatning 85
  - 4.2. Forskelsbehandlingslovens personelle beskyttelsesområde 87
    - 4.2.1. Stillingsansøgere 87
    - 4.2.2. Beskyttelsen i forskelsbehandlingsloven og arbejdstagerbegrebet 91
    - 4.2.3. Relationer til bærere af beskyttelseskriteriet 105
    - 4.2.4. Øvrige relationer til beskyttelseskriterierne 110
- 5. Hvornår foreligger forskelsbehandling? – definition af direkte forskelsbehandling, indirekte forskelsbehandling og tilpasningsforpligtelsen samt chikane og ulovlig instruktion 111
  - 5.1. Indledning 111
  - 5.2. Direkte forskelsbehandling, indirekte forskelsbehandling samt tilpasningsforpligtelsen, chikane og ulovlig instruktion 112
    - 5.2.1. Direkte forskelsbehandling 112
    - 5.2.2. Indirekte forskelsbehandling og tilpasningsforpligtelsen 117
    - 5.2.3. Chikane 123
    - 5.2.4. Instruktion 128
- 6. På hvilket tidspunkt i ansættelsesforløbet er forskelsbehandling forbudt? 130
  - 6.1. Indledning 130
  - 6.2. Forbud mod forskelsbehandling (forskelsbehandlingslovens § 2) 131
    - 6.2.1. Hovedbestemmelsen om forskelsbehandling (forskelsbehandlingslovens § 2, stk. 1) 131
    - 6.2.2. Særbestemmelser vedrørende forskelsbehandling med hensyn til lønvilkår (forskelsbehandlingslovens § 2, stk. 2 og 3) 133
- 7. Undtagelserne i forskelsbehandlingsloven 142
  - 7.1. Indledning 142
  - 7.2. Undtagelser til forskelsbehandlingslovens ligebehandlingsprincip 143
    - 7.2.1. Særlig politisk og religiøs virksomhed (forskelsbehandlingslovens § 6, stk. 1) 143

- 7.2.2. Administrativt meddelte undtagelser (forskelsbehandlingslovens § 6, stk. 2) 148
  - 7.2.3. Erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger m.v. (forskelsbehandlingslovens § 6 a) 151
  - 7.2.4. Offentlige foranstaltninger med henblik på at forbedre beskæftigelsesmuligheder (forskelsbehandlingslovens § 9, stk. 2 og 3) 157
  - 7.2.5. Særlige undtagelser vedrørende unge og ældre (forskelsbehandlingslovens §§ 9, stk. 4, og 5 a, stk. 3-5) 163
  - 8. Ugyldighed og præceptivitet 164
    - 8.1. Indledning 164
    - 8.2. Ugyldighed og præceptivitet 164
      - 8.2.1. Ugyldighed (forskelsbehandlingslovens § 5 a, stk. 1 og 2) 164
      - 8.2.2. Præceptivitet (forskelsbehandlingslovens § 5 b) 166
  - 9. Implementering ved kollektiv overenskomst 168
    - 9.1. Indledning 168
    - 9.2. Forskelsbehandlingslovens § 1, stk. 6 og 7 169
    - 9.3. Muligheder for fravigelse af forskelsbehandlingsloven via kollektiv overenskomst 170
  - 10. Indsamling og brug af oplysninger samt annoncering 173
    - 10.1. Indledning 173
    - 10.2. Indsamling og brug af oplysninger (forskelsbehandlingslovens § 4) og annoncering (forskelsbehandlingslovens § 5) 174
      - 10.2.1. Indsamling og brug af oplysninger (forskelsbehandlingslovens § 4) 174
      - 10.2.2. Annoncering (forskelsbehandlingslovens § 5) 176
  - 11. Regler om bevisbyrde 179
    - 11.1. Indledning 179
    - 11.2. De tre hovedelementer 181
      - 11.2.1. Faktiske omstændigheder 181
      - 11.2.2. Formodning om forskelsbehandling 182
      - 11.2.3. Krænkelse af ligebehandlingsprincippet 183
    - 11.3. Bevisbyrdereglen – retspraksis 184
      - 11.3.1. Eksempler på retspraksis – ikke overtrædelse af forskelsbehandlingsloven 185
      - 11.3.2. Eksempler på retspraksis – overtrædelse af forskelsbehandlingsloven 189
    - 11.4. Sammenfatning 192
- Kapitel 3. De beskyttede kriterier – race og hudfarve, national, social eller etnisk oprindelse, politisk anskuelse, seksuel orientering, religion og tro (samt religiøs beklædning) 193**
- 1. Indledning og oversigt 193
  - 2. Race og hudfarve 194
    - 2.1. Indholdet af kriterierne 194

Indholdsfortegnelse

- 2.2. Beskyttelsens omfang 196
- 3. National, social eller etnisk oprindelse 199
  - 3.1. Indholdet af kriterierne 199
  - 3.2. Beskyttelsens omfang 202
- 4. Politisk anskuelse 209
  - 4.1. Indholdet af kriteriet 209
  - 4.2. Beskyttelsens omfang og undtagelse 211
- 5. Seksuel orientering 213
  - 5.1. Indholdet af kriteriet 213
  - 5.2. Beskyttelsens omfang 214
- 6. Religion eller tro – herunder religiøs beklædning 216
  - 6.1. Indholdet af kriterierne 216
  - 6.2. Beskyttelsens omfang – direkte religions- eller trosudøvelse på arbejdspladsen 218
  - 6.3. Beskyttelsens omfang – indirekte religions- eller trosudøvelse på arbejdspladsen (beklædning) 227
    - 6.3.1. Forskelsbehandlingsloven fra 1996 og 2004 227
    - 6.3.2. Beskæftigelsesministeriets vejledninger 229
    - 6.3.3. Retspraksis med kommentarer 230
    - 6.3.4. Sammenfatning 242

Kapitel 4. De beskyttede kriterier – alder 245

- 1. Indledning, oversigt og sammenfatning 245
- 2. Gennemgang af de generelle regler vedrørende alder 247
  - 2.1. Alder og forskelsbehandlingslovens §§ 2-5 – en oversigt 247
  - 2.2. Ansøgning til ledige stillinger (§ 2, stk. 1), herunder annoncering efter særlige aldersgrupper (§ 5) – ansættelsesprocessen 247
  - 2.3. Ansættelse 251
  - 2.4. Løn- og ansættelsesvilkår, herunder forflyttelse og forfremmelse 253
  - 2.5. Opsigelse 264
  - 2.6. Særligt om anciennitetsbestemte rettigheder ved fratræden 276
- 3. Aldersophør i kollektive aftaler 287
- 4. Aldersophør i individuelle aftaler 298
  - 4.1. Virkninger for allerede eksisterende aftaler – ugyldighed 298
  - 4.2. Forholdet til lov om tidsbegrænsede aftaler – omgåelse 299
  - 4.3. Særligt om direktører 302
- 5. Unge under 15 eller under 18 år 306
  - 5.1. Unge under 15 år 306
  - 5.2. Unge under 18 år 309
  - 5.3. Medarbejdere under 18 år, der er omfattet af en kollektiv overenskomst 310
  - 5.4. Unge under 18 år – ansættelsesforhold ikke omfattet af en overenskomst 316
- 6. Beskæftigelsesfremmende initiativer – seniorordninger 316

- 6.1. Forskelsbehandlingslovens § 9, stk. 2 – hjemlet positiv særbehandling 317
- 6.2. Forskelsbehandlingslovens § 9, stk. 3 – Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsesmuligheder for ældre lønmodtagere og personer med handicap 320

Kapitel 5. De beskyttede kriterier – handicap 323

- 1. Indledning, oversigt og sammenfatninger 324
- 2. Kompetent, egnet og disponibel 329
- 3. Handicapbegrebet 334
  - 3.1. Indledning, oversigt og sammenfatning 334
  - 3.2. Forskelsbehandlingslovens forarbejder 336
  - 3.3. Retspraksis 339
    - 3.3.1. EU-Domstolens praksis 339
    - 3.3.2. Dansk praksis 350
- 4. Ingen forskelsbehandling, direkte forskelsbehandling, indirekte forskelsbehandling, instruks om forskelsbehandling og chikane, der relaterer sig til handicappet 383
  - 4.1. Indledning, oversigt og sammenfatning 383
  - 4.2. Er der sket forskelsbehandling? 384
  - 4.3. Hvilken type forskelsbehandling er der tale om? 387
- 5. Indirekte forskelsbehandling – objektivt begrundet i sagligt formål, hensigtsmæssighed og nødvendighed 391
  - 5.1. Indledning og oversigt 391
  - 5.2. Arbejdsgiverens økonomiske vanskeligheder 393
  - 5.3. Arbejdsgivers krav om fuldtidsansættelse 397
  - 5.4. Arbejdsgivers anvendelse af 120-dagesreglen (funktionærlovens § 5, stk. 2) 402
- 6. Arbejdsgivers tilpasningsforpligtelse – forskelsbehandlingslovens § 2 a 405
  - 6.1. Indledning, oversigt og sammenfatning 405
  - 6.2. Direktiv 2000/78 og forskelsbehandlingslovens forarbejder 409
  - 6.3. Retspraksis 417
- 7. Relation til bærere af beskyttelseskriteriet 453
- 8. Bevisbyrde 459
  - 8.1. Indledning, oversigt og sammenfatning 459
  - 8.2. Var der et handicap på tidspunktet for den påståede forskelsbehandling? 460
  - 8.3. Er der faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at der er sket forskelsbehandling? 461
  - 8.4. Kan det godtgøres, at der ikke er sket forskelsbehandling? 463
  - 8.5. Var forskelsbehandlingen objektivt begrundet i et sagligt formål og proportional? 464
  - 8.6. Havde arbejdsgiver viden/burde-viden om handicappet? 466
  - 8.7. Har arbejdsgiver iagttaget sin tilpasningsforpligtelse? 467

Indholdsfortegnelse

Kapitel 6. Sanktions- og klagemuligheder 468

1. Indledning, oversigt og sammenfatning 468
2. Godtgørelse efter forskelsbehandlingsloven 469
  - 2.1. Indledning 469
  - 2.2. Godtgørelse – hvem kan kravet rettes imod? 472
    - 2.2.1. Krav mod arbejdsgiveren 472
    - 2.2.2. Krænkende kolleger 473
    - 2.2.3. Chikane fra samarbejdspartnere, kunder m.v. 477
    - 2.2.4. Særligt vedrørende virksomhedsoverdragelse 478
    - 2.2.5. Uddannelsesinstitutioner, virksomheder og visse organisationer 480
  - 2.3. Godtgørelsens størrelse – lovgivers intentioner 482
  - 2.4. Godtgørelsens størrelse – EU-retlige krav 485
  - 2.5. Godtgørelsens størrelse – dansk retspraksis 488
    - 2.5.1. Godtgørelse ved forskelsbehandling uden opsigelse 490
    - 2.5.2. Godtgørelse ved forskelsbehandling med opsigelse 500
  - 2.6. Godtgørelse og kollektive overenskomster 509
  - 2.7. Forskelsbehandlingslovens § 7, stk. 2, »viktimering« 511
  - 2.8. Godtgørelseskrav – forældelse og passivitet 514
  - 2.9. Skattemæssig behandling af godtgørelser efter forskelsbehandlingsloven 517
3. Klageadgang 518
  - 3.1. Fagretlig behandling, de almindelige domstole og bødestraf 518
  - 3.2. Ligebehandlingsnævnet 520

Kapitel 7. Diversity-politik – compliance, risikominimering og bevissikring 525

1. Hvorfor anvende en diversity-politik? 525
  - 1.1. Diversity-politik og forskelsbehandlingsloven i praksis 525
  - 1.2. Diversity-politik til sikring af dokumentation 526
2. Råd og forslag til den konkrete personalepolitik 529
  - 2.1. Oversigt 529
  - 2.2. Forskelsbehandling – før og i forbindelse med ansættelsen 529
    - 2.2.1. Stillingsannoncen 529
    - 2.2.2. Screening 530
    - 2.2.3. Anvendelse af eksterne virksomheder til rekruttering 531
    - 2.2.4. Udvælgelse til samtale og beslutning 532
    - 2.2.5. Særligt vedrørende ansøgere med et handicap 533
  - 2.3. Forskelsbehandling – under ansættelsen 535
    - 2.3.1. Arbejdsvilkår 536
    - 2.3.2. Lønvilkår 536
    - 2.3.3. Forfremmelse og uddannelse 537
  - 2.4. Forskelsbehandling – i forbindelse med ansættelsens ophør 538
    - 2.4.1. Opsigelsesgrundlaget 538
    - 2.4.2. Udvælgelsesprocessen 539

- 2.4.3. Opsigelse – særligt vedrørende medarbejdere med et handi-
cap 541
- 2.5. Overvågning af overholdelse af diversity-politikker 542
- 3. Når der rejses krav om godtgørelse 543

Litteraturliste (med forkortelser) 544

Domsregister 548

Stikordsregister 554